

Ks. Jacek NOWAK*

EUCHARYSTIA CELEBRACJĄ OFIARY PASCHALNEJ

Treść: Wstęp; 1. Pascha hebrajska, 2. Pascha jako celebrowanie obrzędowe, 3. Pascha Chrystusa, 4. Eucharystia nową Paschą, 5. Ostatnia Wieczerza Pierwszą Wieczerzą; Streszczenie; Summary: Eucharist as a celebration of Paschal Oblation

Słowa kluczowe: Pascha, Eucharystia, Ostatnia Wieczerza

Key words: Passover, Eucharist, the Last Supper

Wstęp

Pascha staje się już w czasach Starego Testamentu fundamentalnym elementem w religijności, w którym widać Bożą interwencję. Bóg udziela wolności swojemu ludowi i ta rzeczywistość przyjmuje formę obrzędu pamiętania. W celu zrozumienia Paschy Chrystusa i Kościoła trzeba wyjść od hebrajskiej Paschy.

1. Pascha hebrajska

Pascha ukazuje przejście Boga, który ocala swój lud (Wj 12,23.27) i przejście ludu z niewoli do wolności. Punktem kulminacyjnym wyjścia Izraelitów jest przekazanie przez Boga Mojżeszowi Dekalogu (Wj 20,1-17)

* Autor, prof. dr hab., jest członkiem Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego. Jest kierownikiem Katedry Teologii Liturgii na UKSW w Warszawie, także konsultorem i sekretarzem Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski.

i zawarcie przymierza z Izraelem (Wj 24,8). Dzięki temu naród wybrany stał się *królestwem kapłanów i ludem świętym* (Wj 19,6). Zaczyna się realizacja Bożej obietnicy odkupienia duchowego. Oznacza to, że ta rzeczywistość nie ma tylko znaczenia historycznego. Jest symbolem rzeczywistości przyszłej i ostatecznej. Zapowiada uwolnienie świata od grzechu i budowanie w świecie Królestwa Bożego. Dlatego prorok Jeremiasz zapowiada nowe przymierze, które będzie wypisane w sercach ludzi. Pan będzie ich Bogiem. Oni zaś będą Jego ludem (Jr 31,31.33). To nowe przymierze ukazuje, że Prawo Boże będzie zapisane już nie na kamiennych tablicach, ale w sercach ludzi.

Historyczny fakt paschy i hebrajskiego przymierza ma dwa aspekty. Oznacza rzeczywistość obecną, która przechodzi ku przyszłości jako symbol, oraz konkretyzuje się w rzeczywistości ziemskiej, która jest drogą do rzeczywistości duchowej. Moment symboliczny jest momentem dominującym i określa go w sensie historii ponadnaturalnej.

2. Pascha jako celebrowanie obrzędów

Na celebrowanie żydowskiej uczy paschalnej składały się symboliczne potrawy. Spożywano baranka paschalnego, chleb niekwaszony, oraz gorzkie zioła. To wynika z przepisu prawa: *Tej nocy spożyją mięso pieczone w ogniu, i chleb praśny. Będą spożywali z gorzkimi ziołami* (Wj 12,8). Przed podaniem wspomnianych potraw wybrzmiewało błogosławieństwo nad pierwszym kielichem z winem i spożycie go. Był też drugi kielich. Z nim była połączona haggada paschalna. Jej formą jest tekst z Księgi Mądrości (15,1 – 19,22). Po zakończeniu haggady, a przed wypiciem drugiego kielicha, był śpiew lub recytacja Ps 113,1-8. Psalm 113,9 – 114,8 wykonywano po wypiciu trzeciego kielicha. Po nim rozpoczynała się właściwa uczta. Spożywano chleb i gorzkie zioła. Na koniec spożywano baranka. Spożywanie baranka paschalnego kończyło ucztę. Jeszcze tylko pozostał obrzęd przygotowania tzw. *kielicha błogosławieństwa*. Po odmówieniu nad nim błogosławieństwa wypijano wino z tego kielicha. Wykonywano też drugą część Hallelu (Ps 115-118)¹.

a) Baranek paschalny

Święto baranka paschalnego odbywało się w nocy, w wiosenną pełnię księżyca (Wj 12,6; Kpł 23,5; Lb 28,16). To święto nawiązywało do czasów wcześniejszych, jeszcze sprzed wyjścia Izraelitów z Egiptu. Obrzęd był związany z pasterskimi zwyczajami nomadów. *Obrzęd wiosenny,*

---

¹ J. Drozd, *Ostatnia Wieczerza nową Paschą*, Katowice 1977, s. 39-44.

kultywowany przez ludy pasterskie, nie był związany ze świątynią, ołtarzem i boskim kultem².

Przed wyjściem Izraelitów z Egiptu Mojżesz z nakazu Boga wydał im polecenie: *Dziesiątego dnia tego miesiąca³ niech się każdy postara o baranka dla rodziny, o baranka dla domu... Baranek będzie bez skazy, samiec, jednoroczny... Będziecie go strzec aż do czternastego dnia tego miesiąca* (Wj 12,3.5.6). Wyłączenie baranka ze stada sprawiało, że spełniał on warunki, aby być przeznaczonym na ofiarę dla Boga. Natomiast krew baranka zabitego 14 abib (nisan), którą będą pokropione drzwi Hebrajczyków, ocali ich od sądu i plagi niszczycielskiej Boga (Wj 12,7.12-13). To wydarzenie z nakazu Boga staje się dniem świątecznym (Wj 12,14). Izraelici będąc posłuszni Bogu obchodzili tego dnia pamiątkę ich ocalenia i wolności. W ten sposób ofiara z baranka zyskała walor sakralny.

b) Chleb praśny, niekwaszony

Podczas uczty paschalnej spożywano chleb praśny. Ten obrzęd należał pierwotnie do *obrzędów wiosennych*, praktykowanych w środowiskach rolniczych. U Izraelitów było to święto chleba praśnego. Obchodzono je 15 abib (nisan) i trwało przez siedem dni, zaczynając w sobotę (Wj 13,4; Kpł 23,6-8; Lb 28,17; Pwt 16,3). Izraelici w noc wyjścia spożywali ten chleb w pośpiechu (Pwt 16, 3). Brak było czasu na upieczenie chleba kwaszonego przed wyjściem z ziemi faraona (Wj 12,34). Spożywanie chleba praśnego podczas uczty paschalnej symbolizowało odejście od życia bałwochwalczego, a zwrócenie się ku Bogu (por. Pwt 16,8)⁴. Święto Przaśników było związane z sanktuarium. Tam składano ofiary z pierwszych zbiorów. Kapłan dokonywał obrzędu kołysania (Kpł 23,10-14).

² S. Marsili, *Teologia della celebrazione dell' Eucaristia*, w: *Anamnesis*, t. 3/2: *Eucaristia, teologia e storia della celebrazione*, pr. zb., Casa Editrice Manetti – Casale Monferato 1983, s. 129.

³ Pierwszy miesiąc, w którym Izraelici obchodzili Paschę, nazywano abib (Wj 13,4). Był to czas, kiedy dojrzewały kłosa. Pod wpływem Babilończyków abib zmienił nazwę na nisan (marzec – kwiecień). Rozpoczynał się wtedy rok kultyczny. Paschę obchodzono w dniach 14-21 nisan. W roku państwowym był to siódmy miesiąc, zob. *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Grabner-Haidera, IW PAX, Warszawa 1994, k. 827.

⁴ Por. S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – eskursy*, Pallottinum, Poznań-Warszawa 1971, s. 195. Chleb praśny był wypiekany z mąki i z wody. Tak przygotowane ciasto pozostawione w spokoju zaczyna rosnać. Skoro ma ono nosić znamiona pospiechu, nie można pozwolić, aby ono wyrosło. Natomiast pierwszy kęs tego chleba ma przypominać, że spożywa się go na wolności, ale pochodzi z niewoli, S.P. De Uries, *Obrzędy i symbole Żydów*, WAM, Kraków 1999, s. 171.

c) Pascha z Przaśnikami

W tradycji biblijnej Pascha i Przaśniki były traktowane jako dwie różne celebracje. Pierwsze święto noszące określenie Pascha lub Pascha Pana (Wj 12,27.43; Kpł 23,5; Lb 28,16) było celebrowane 14 pierwszego miesiąca. O zachodzie słońca zabijano i ofiarowano baranka (Wj 12,6-21). Święto Przaśników (Wj 12-20; 13-6-10; Kpł 23,6; Lb 28,17) celebrowano 15. miesiąca (Wj 13,4). Trwało siedem dni, do 21 abib (Wj 12,15; 13,6).

Księga Wyjścia (13,5) zawiera polecenie, żeby święto Przaśników obchodzić, gdy Izraelici wejdą do Kanaanu. Obrzęd baranka był związany z wyjściem Izraelitów z Egiptu. Obie celebracje miały wspólną motywację. Była to wdzięczność za wolność: Pascha – wolność (Wj 12,11-12.22-27.43-51) i Przaśniki – wolność (Wj 12,17; 13,3.8)⁵.

Różnica tych świąt była widoczna pomiędzy północą a południem kraju. Na północy była ludność rolnicza, a na południu bardziej pasterska. Te dwie różne tradycje celebrowały to samo wydarzenie, z którym było związane uzyskanie wolności i w konsekwencji przymierze. Za czasów Ezechiasza (728-699 r. przed Chr.) zaczęto celebrować Paschę w połączeniu z Przaśnikami (2Krn 30,1-27). Święto Przaśników i Paschy dotyczy tej samej uroczystości. Spożywano baranka paschalnego, a następnie przez siedem dni spożywano chleb niekwaszony (Pwt 16,1-8; 2Krn 35,7-18)⁶.

d) Krew Przymierza

Bóg odwołując się do udzielonej wolności zapowiada zawarcie przymierza, któremu Izraelici mają być posłuszni (Wj 19,4-6), a dzięki temu On będzie ich strzegł. Księga Wyjścia (Wj 24,1-8) opisuje zawarcie przymierza. Pojawia się ołtarz. Wokół niego ustawiano 12 kamieni symbolizujących 12 pokoleń Izraela (w. 4). Mojżesz występuje jako pośrednik między Bogiem a ludem. Po złożeniu ofiary Mojżesz dokonał obrzędu pokropienia krwią, co oznaczało zatwierdzenie przymierza. Pokropił ołtarz i 12 kamieni (por. w. 6). Kropiąc lud powiedział: *Oto krew przymierza, które Pan zawarł z wami* (w. 8).

Śledząc tradycje przymierza można wyciągnąć trzy wnioski:

1. Przymierze jest rzeczywistością permanentną i nie wyczerpuje się w fakcie historycznym lub obrzędach początków (por. Pwt 5,2-3; 29,9-28).
2. Znakami ciągłości przymierza są: chleb – pamiątka ofiary i wiecznego przymierza (Kpł 24,78), szabat, który będzie celebrowany jako wieczne

⁵ Por. S. Marsili, dz. cyt., s. 130.

⁶ H. Langkammer, *Pierwsza i Druga Księga Kronik. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, RW KUL, Lublin 2001, s. 340.

przymierze (Wj 31,16) oraz ustawiczna ofiara (Lb 28,6; por. Wj 29,38-42).

3. W obrzędowości hebrajskiej nie istnieje odnawianie przymierza, ponieważ ta sama celebracja corocznej Paschy była prawdziwym *świętem przymierza*. Zapowiadane *nowe przymierze* (Jr 31,31.33) zdobędzie swoją rzeczywistość dzięki Chrystusowi, będzie wypełnieniem starego i jedynego przymierza z Bogiem⁷.

3. Pascha Chrystusa

Pełny i definitywny sens wolności i przymierza starotestamentalnego przynosi Chrystus. W Ewangelii według św. Mateusza aż 12 razy jest mowa o wypełnieniu się słowa Pana (Mt 1,22; 2,15.17.23; 3,15; 4,14; 8,17; 12,17; 21,4; 26,54.56; 27,9). Wydarzenia z dzieciństwa Jezusa w odniesieniu do *słowa Pana* są w relacji do Wyjścia, a więc mają znaczenie paschalne. Można to już zauważyć w imieniu Syna Bożego – Emmanuel, co oznacza *Bóg z nami* (Mt 1,23; Iz 7,14; 8,10).

Wyjaśnienie imienia znajduje się także w motywacji wznoszenia przybytku (Wj 25,8). Bóg chce zamieszkać pośród swojego ludu (J 1,14): *Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas*; (Ap 21,3): *Oto przybytek Boga z ludźmi i zamieszka wraz z nimi, i będą oni Jego ludem, a On będzie «Bogiem z nimi»*. Podobnie początek życia Jezusa należy połączyć z początkami Izraela, jako *Ludu Bożego* – (Mt 2,15; Oz 11,1): *Z Egiptu wezwalem Syna mego. Widać zatem typologiczną zbieżność pomiędzy Izraelem a Jezusem*⁸. *W wezwaniu z Egiptu widać wypełnienie Wyjścia* – wolności paschalnej Izraela.

Podobnie chrzest Jezusa (Mt 3,15) wyraża wypełnienie zapowiedzi tkwiącej w przejściu przez Morze Czerwone, gdzie właśnie Jordan skupia w sobie elementy paschalne (por. Wj 12,4; Joz 4,19-24; 5,10-12). Należy zauważyć również uzdrawiającą działalność, w której Chrystus uwalnia od chorób i opętań (Mt 8,17), a (Mt 12,17) odwołując się do (Iz 41,9) nazywa Go *Sługą Boga* (por. Iz 42,1-4; 53,4). W ten sposób jest podkreślone znaczenie paschalne *Sługi Boga*⁹.

Wypełnienie się *słowa Pana* widać również w wydarzeniach związanych z męką (Mt 26,54.56). Zapisy w Pismach muszą się zrealizować, aby Chrystus mógł *wejść do swej chwały* (Łk 24,26). Chrystus zatem

⁷ Por. S. Marsili, dz. cyt., s. 132.

⁸ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pallottinum, Poznań-Warszawa 1979, s. 93-94.

⁹ Tamże, s. 205-207.

poprzez swoją mękę wszedł do chwały zmartwychwstania, tak jak Hebrajczycy wyszli z Egiptu i weszli do Ziemi Obiecanej. Można w tym miejscu odwołać się do Przemienienia na górze, gdzie Jezus rozmawia z Mojżeszem i Eliaszem na temat Jego odejścia, które miało się wypełnić w Jerozolimie (Łk 9,31). Realizacją rozmowy na górze Przemienienia jest lukaszowe stwierdzenie: *Gdy dopełniły się dni Jego wzięcia z tego świata, postanowił udać się do Jeruzalem* (Łk 9,51; por. J 13,1). Miała zatem tam wypełnić się Jego pascha, a więc wyjście ku wolności¹⁰.

Ewangelia według św. Jana ukazuje wypełnienie Paschy starotestamentalnej tak w aspekcie obrzędowym, jak i rzeczywistym. Ten drugi aspekt jest wypełniony w Chrystusie w sposób rzeczywisty. Już w tajemnicy wcielenia Bóg pojawia się pośród ludzi i dokonuje się objawienie Jego chwały (por. J 1,14; Iz 8,10). W Chrystusie następuje wypełnienie tajemnicy paschalnej Namiotu Spotkania (por. Wj 33,7-10). Ponadto Chrystus jest postrzegany jako *Baranek Boży, który gładzi grzechy świata* (J 1,29.36). Dla Jana baranek starotestamentalnej Paschy jest utożsamiany z Chrystusem, który jest mesjańskim sługą Jahwe (por. Iz 53,6-12). Manna Wyjścia (moment paschalny) otrzymuje swoje znaczenie stając się prawdziwym chlebem z nieba, danym w ciele Chrystusa za życie świata (J 6,31-33.51). On poprzez swoją śmierć staje się Barankiem paschalnym.

Również św. Paweł porównuje Paschę Starego Testamentu ze śmiercią Chrystusa: *Chrystus został złożony w ofierze jako nasza Pascha* (1Kor 5,7b). Podobnie wypowiada się św. Piotr: *Wiecie bowiem, że z odziedziczonego po przodkach naszego złego postępowania zostaliście wykupieni nie czymś przemijającym, srebrem lub złotem, ale drogocenną krwią Chrystusa, jako baranka niepokalanego i bez zmaży* (1P 1,18-19).

W Ap 1,5-7 centralnym tematem staje się zwycięstwo paschalne Chrystusa przynoszące wolność. Równocześnie konstytuuje lud kapłański Nowego Testamentu, co stanowi wypełnienie Wj 19,6. Natomiast Ap 5,6-14 ukazuje żyjącego Baranka zabitego. To *paradoksalne* stwierdzenie objawia Chrystusa jako niepokalanego Baranka, który wypełnia wszystkie zapowiedzi (por. Łk 24,44-46) i w ten sposób realizuje właściwe znaczenie Paschy. W tym tekście jest również mowa o uczynieniu ludu kapłańskiego Nowego Testamentu (w. 10). W Ap 15,3 dostrzega się odniesienie Chrystusa do Mojżesza. Pieśń Mojżesza po Wyjściu, a więc po uzyskaniu wolności, staje się śpiewem Baranka. Chrystus wypełnia zatem profetyczne zapowiedzi¹¹.

¹⁰ Por. F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, s. 197-198.

¹¹ Por. H. Langkammer, *Apokalipsa Świętego Jana*, w: *Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia*, t. 5, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2015, s. 158-159; 193-195; 252.

Należy zatem stwierdzić, że w śmierci – zmartwychwstaniu Chrystusa wydarzenia paschalne Nowego Testamentu osiągają punkt kulminacyjny. Śmierć Chrystusa wypełnia całe znaczenie wolności zawarte w Starym Testamencie i jest Paschą Nowego Testamentu. Niepokalany Baranek paschalny (1Kor 5,7), jako nieskalana ofiara w Duchu Świętym (Hbr 9,14), składa siebie za grzechy świata. Śmierć Chrystusa będąca ostateczną Paschą, która przyniosła ludziom *wieczne odkupienie* (Hbr 9,12), jest ofiarą złożoną jeden raz na zawsze (Hbr 9,26.28; 10,10.12.14; 1P 3,18). Tak oto ofiara paschalna na krzyżu dała początek nowemu przymierzcu (Hbr 8,6-13; 9,4-10)¹².

4. Eucharystia nową Paschą

Podczas Ostatniej Wieczerzy Chrystus powiedział: *Gorąco pragnąłem spożyć tę Paschę z wami, zanim będę cierpiał. Albowiem powiadam wam: Nie będę już jej spożywać, aż się spełni w królestwie Bożym* (Łk 22,15-16). Następnie ustanowił Eucharystię. Oznacza to, że uczta eucharystyczna jest zapowiedzią i zadatkiem mesjańskiej uczty eschatologicznej. W ten sposób, wypełniając tradycje starotestamentalne, spotyka się On na żydowskiej uczcie paschalnej, ale nadaje jej całkiem nowe znaczenie. Hebrajska Pascha jest skończona, ponieważ ustępuje miejsca nowej Passze królestwa Bożego i w tym zestawieniu wypełnia wcześniejsze figury. Paschę Wyjścia należy rozumieć jako symbol tego, co ma nadejść. Wolność Izraela, Wyjście, były symbolem mesjańskiego królestwa Bożego, które w pełni zostanie urzeczywistnione w przyszłości. Pascha królestwa Bożego jest Paschą Chrystusa i spełnia Paschę starotestamentalną. Nowa rzeczywistość będzie wyrażona w nowym obrzędzie. Chcąc dostrzec podobieństwa starej i nowej Paschy, a także odmienności tej drugiej, należy zauważyć dwa istotne momenty: baranek – chleb przaśny oraz krew przymierza.

Ciało Chrystusa jest barankiem paschalnym. Zwracał uwagę na to św. Jan Chrzyciel: *Oto Baranek Boży* (J 1,29). W tym określeniu wypełnia się profetyczna zapowiedź Izajasza: *jak baranek na rzeź prowadzony* (Iz 53,7). Zrozumiałe stają się zatem słowa z Ostatniej Wieczerzy: *To jest Ciało moje, które za was będzie wydane* (Łk 22,19). Ten moment wyjaśniają też słowa z Mowy eucharystycznej: *Chlebem, który Ja dam, jest moje ciało, wydane za życie świata* (J 6,51).

Starotestamentalny baranek paschalny nie mógł mieć łamanych kości (Wj 12,46c). Św. Jan zwraca uwagę na zachowanie się żołnierzy stwierdzających śmierć Jezusa: *nie łamali Mu goleń* (J 19,33), a więc w ich

¹² Por. S. Marsili, dz. cyt., s. 138-139.

zachowaniu wypełniła się figura traktowania baranka starotestamentalnego (J 19,36). Chrystus był zatem *barankiem niepokalanym* (1P 1,19). W słowach Chrystusa skierowanych do apostołów podczas ustanowienia Eucharystii: *To czyńcie na moją pamiątkę* (Łk 22,19b) następuje zastąpienie starego obrzędu nowym. Polecenie Mojżesza: *Dzień ten będzie dla was dniem pamiętnym i obchodzić go będziecie jako święto dla uczczenia Pana. Po wszystkie pokolenia* (Wj 12,14), podkreślało pamiątkę wszystkiego co Bóg uczynił w momencie Paschy Wyjścia (por. Pwt 16, 3). W takim razie w miejsce starej pamiątki wchodzi nowa pamiątka. Ta pierwsza przypominała wyzwolenie z Egiptu, druga zaś wskazuje na moment odkupieńczy, czyli uwolnienie z grzechu, i nie jednego narodu, lecz całej ludzkości.

Drugim nowym, istotnym, momentem staje się krew Chrystusa, która jest krwią przymierza. Już Kpł 17,11.14 ukazuje krew jako życie, a w kontekście przymierza wskazuje na życie z i w Bogu. Pod Synajem Mojżesz zbudował ołtarz. Pokropił go oraz dwanaście kamieni krwią baranka (Wj 24,4-8), bo jak mówił: *Oto krew przymierza, które Pan zawarł z wami* (w. 8). Było to przymierze zewnętrzne. Prorok Jeremiasz zapowiadał nowe, duchowe przymierze wypisane w sercach ludzi (Jr 31,31-34). Zawieranie tego nowego, duchowego przymierza podczas Ostatniej Wieczerzy nie było zaprzeczeniem starotestamentalnej uczty paschalnej, ale wypełnieniem treści figur w niej tkwiących. Chrystus podając apostołom kielich wyraźnie akcentuje i wskazuje na swoją krew, a nie innego baranka (jako zwierzęcia), dlatego mówi: *To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana* (Mk 14,24) *na odpuszczenie grzechów* (Mt 26,28; por. Łk 22,20; 1Kor 11,25). W tych tekstach są zawarte trzy następujące po sobie momenty:

1. W przypomnieniu starego przymierza Chrystus wskazuje na swoje przymierze wypełnione we krwi, ponieważ Mojżesz powiedział: *Oto krew przymierza* (Wj 24,8). Krew zatem jest istotnym elementem przymierza.
2. Krew przymierza nie jest już krwią baranka-zwierzęcia, lecz krwią Chrystusa-Baranka, dlatego mówi: *to jest moja Krew* (Mt 26,28; Mk 14,24; por. Łk 22,20; 1Kor 11,25).
3. Zostaje wypełniona profetyczna zapowiedź Jeremiasza (31,31-34) o duchowym przymierzu. Krew Chrystusa jest Nowym Przymierzem, które będzie na odpuszczenie grzechów (Mt 26,28).

W ten sposób kończy się stare przymierze i następuje nowe. Krew w starym przymierzu była tylko figurą krwi Chrystusa¹³. Należy zatem dostrzec istotne momenty konstytuujące nowość przymierza we krwi Chrystusa:

¹³ Por. tamże, s. 140-143.

1. Przymierze Chrystusa jest drugim i ostatnim przymierzem. Nie będzie już innego, ponieważ jest ono wieczne (Jr 32,40; Hbr 8,7; 9,13; 13,20). Chrystus złożył z siebie ofiarę *raz na zawsze* (Hbr 10,10.12).
2. Nowe przymierze jest ostatnim i wiecznym, czyli jest eschatologiczne, ponieważ wypełnia znaczenie starego, które było jego obrazem i cieniem (Hbr 8,5; 9,23; 10,1).
3. Występuje nowy pośrednik – Chrystus (Hbr 8,6; 9,15; 12,24). On jest jedynym Pośrednikiem między Bogiem a ludźmi (1Tm 3,5). On zajął miejsce Mojżesza (J 1,17; Ga 3,19; Hbr 9,19).
4. Nowe przymierze jest lepsze (Hbr 7,22), ponieważ zawiera w sobie lepsze obietnice (Hbr 8,6). Ponadto zostało ustanowione przez krew prawdziwego i niepokalanego baranka (Hbr 8,7; 1P 1,19).
5. Stanowi przymierze uniwersalne, ponieważ zostało ustanowione we krwi wylanej za całą ludzkość (*za wielu*), *z każdego pokolenia, języka, ludu i narodu* (Ap 5,9), która stała się dzięki Chrystusowi królewskim kapłaństwem (por. Ap 1,6; 5,10).
6. Rozpoczyna przymierze wewnętrzne ze względu na wpisanie w serca (Jr 31,33). Należy w tym miejscu zauważyć, że na Synaju Mojżesz skropił krwią 12 kamieni (symbol 12-tu pokoleń Izraela), natomiast Chrystus podczas Ostatniej Wieczerzy podał do picia swoją krew 12 apostołom dla ukazania wewnętrznego wymiaru przymierza¹⁴.

5. Ostatnia Wieczerza Pierwszą Wieczerzą

Eucharystia kryje w sobie dwa momenty paschalne dla jednego i jednolitego sakramentu. Występuje w niej chleb – Ciało i wino – Krew wylana w celu zawarcia przymierza. Te dwa elementy są charakterystyczne dla Paschy hebrajskiej. Jednak Chrystus wypełnia na płaszczyźnie obrzędowej istotną treść Paschy, która wyraża się w związku i relacji dwóch momentów historycznych wydarzeń: wolności i przymierza.

Z tej racji można też mówić, że Ostatnia Wieczerza staje się Pierwszą Wieczerzą. Należy najpierw spojrzeć na słowa Jezusa wypowiedziane do apostołów, w których jest zawarta prośba o przygotowanie Paschy i miejsca na nią (Mt 26,17-19; Łk 22,7-18): *czas mój jest bliski* (Mt 26,18b). Podczas Wieczerzy zwraca się do apostołów: *Gorąco pragnąłem spożyć tę Paschę z wami, zanim będę cierpiał. Albowiem powiadam wam: Nie będę już jej spożywał, aż się spełni w królestwie Bożym* (Łk 22,15-16). Wieczerza miała się odbyć w przededniu spożywania baranka, czyli w czwartek.

¹⁴ Tamże, s. 143-144.

Jezus zatem antycypował ucztę paschalną, jak to zresztą czyniło wielu Żydów, a może sam chciał spożyć ją dzień wcześniej przewidując swoją ofiarę krzyżową właśnie w dzień, kiedy to (według zwyczaju) 14 nisan zabijano baranka¹⁵. Jezus i Jego uczniowie posługiwali się kalendarzem słonecznym, tak jak esseńczycy. Według tego kalendarza uroczystość Paschy przypadała zawsze w środę, a uczta paschalna była we wtorek. Ukrzyżowanie Jezusa było 14 nisan, a więc w piątek według kalendarza świątynnego, ponieważ tamtego roku święto Paschy i Przaśników wypadało w szabat (por. Mt 27,62; Łk 23,54)¹⁶. Patrząc zatem chronologicznie ta Wieczerza spożywana przez Jezusa była Jego ostatnią przed śmiercią. Nic zatem dziwnego, że została nazwana Ostatnią Wieczerzą.

Należy jednak spojrzeć na tę Wieczerzę przez pryzmat teologiczny. Była ona bardzo podobna do wszystkich poprzednich uczt paschalnych. Wśród wszystkich obowiązujących potraw brakowało na niej tylko baranka. Z opisów biblijnych wynika, że był obowiązkowy chleb i wino, a o baranku ewangeliści milczą. W teologicznym kontekście należy widzieć Chrystusa jako Baranka na Wieczerzy, który antycypował swoją ofiarę.

Określenie *Ostatnia Wieczerza* nie wyraża chęci pożegnania się Jezusa z apostołami, ale zaakcentowania, że jest to ostatnia wieczerza, czyli ostatnia uczta paschalna Starego Testamentu. Traci ona swoje znaczenie figuratywne, ponieważ Chrystus w trakcie jej trwania mówi: *Nie będę już jej spożywał, aż się spełni w królestwie Bożym* (Łk 22,16; por. Mt 26,29; Mk 14,25). Podczas tej uczy zostaje ustanowiony nowy obrzęd paschalny (Mt 26,26-28; Mk 14,22-24; Łk 22,19-20)¹⁷. Nie mógł on być włączony w samą ucztę, w sens i formy dawnych zwyczajów, ponieważ stanowił coś zupełnie nowego. Akt konsekracji musiał być wyraźnie zaznaczony. Zamiast starotestamentalnej Paschy Jezus dał apostołom Eucharystię. Ten moment stanowi granicę pomiędzy Starym a Nowym Testamentem. Ten fakt sprawia, że Ostatnia Wieczerza jest Ostatnią Wieczerzą Starego Testamentu, a równocześnie Pierwszą Wieczerzą Nowego Testamentu.

---

¹⁵ Baranki zabijano po godzinie 13.30 (po godzinie siódmej i pół), a składano w ofierze po godzinie 14.30 (po godzinie ósmej i pół). Według Wj 12, 6 należało zabijać baranka o zmierzchu (dosłownie: *między dwoma wieczorami*). Jednak w Jerozolimie, przy dużej liczbie ofiarników, zachodziła obawa zakłócenia porządku, dlatego uczeni przyspieszyli godzinę ofiary paschalnej, J. Drozd, dz. cyt., s. 28.

¹⁶ J. Homerski, dz. cyt., s. 329.

¹⁷ Trudno wyobrazić sobie moment konsekracji podczas spożywania chleba obłożonego gorzkimi ziołami. Można przypuszczać, że na stole był jeszcze inny chleb i właśnie ten posłużył do ustanowienia Ciała Chrystusa. Konsekracja wina nastąpiła po konsekracji chleba, z możliwym wcześniejszym pouczeniem. One wiążą się z Jego ofiarą, J. Drozd, dz. cyt., s. 112.

Streszczenie

Treść artykułu nawiązuje do faktu paschy w czasach Starego Testamentu. Przybliża jej celebrację obrzędową. W Chrystusie nastąpiło wypełnienie wszystkich figur Starego Testamentu. Misterium paschalne wcielonego Syna Bożego jest zawarte w Eucharystii. Jego Ostatnia Wieczerza z uczniami w Wielki Czwartek stanowi granicę pomiędzy Starym a Nowym Testamentem. Jest równocześnie Pierwszą Wieczerzą Pańską.

Summary

Eucharist as a celebration of Paschal Oblation

The content of the article refers to Passover in The Old Testament Times. It explains its ritual celebration. In Jesus Christ fulfilling of all figures of The Old Testament has happened. Paschal mystery of Embodied Son of God is included in Eucharist. His Last Supper with the Twelve Disciples on Maundy Thursday is a bound between The Old and New Testaments. It is The First Lord's Supper at the same time.